

Küçük üretici/çiftçilere ilişkin Küresel, AB, Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Bankası Politikaları

Olçay Bingöl *KEÇİ (Kentlilerin Çiftçilerle Dayanışma İnsiyatifi)*

Tarım sektöründe dış ticaret serbestliği, korumacı politikaların tasfiyesi, uluslararası anlaşmalar ve özelleştirme temelinde gerçekleştirilen uygulamalardan milyonlarca insanın doğrudan etkilendiği söylenebilir.

Ortaya çıkan bu sistem yeni bir dünya düzeni olma iddiası ile örgütlenme içine girer. Küresel kapitalizmin egemen güçleri bütün bir dünya toplumu adına, onlara rağmen belirleme ve konuşma hakkını elinde tutma çabalarına girişir.

Küresel kapitalizme özgü yeni misyonlar yüklenmiş olan dinamikleri; IMF, Dünya Bankası, DTÖ ve Avrupa Birliği'nin uluslararası politikaları ile biçimlenen tarım politikaları; küçük işletmeye sahip olan çiftçileri ve %30 dolayındaki topraksız kırsal nüfusu etkilemekte ve bunları yoksulluğa, işsizliğe, kente göçe ve sigortasız çalışmaya zorlamaktadır.

Özellikle, kendi toprağını işleyen küçük işletme sahipleri, tarım işçileri, kiracılık-ortakçılık yapanlar, çobanlar, küçükbaş hayvancılıkla uğraşanlar yoksulluktan daha fazla etkilenmekte, ulus aşırı şirketlere yem olmaktan kurtulamamaktadır.

Bu noktada küresel kapitalizmin ana dinamiklerini sayarken Avrupa Birliği ve politikalarından öncelikle bahsetmek istiyorum. AB dünyanın ekonomik ve siyasi gidişatına yön verenler arasında ve IMF'nin yönetiminde %29,88'lik bir paya sahip ve doğal sonuç olarak IMF'nin TR'ye uygulattığı programları da desteklemekte.

Aynı zamanda tarihsel bir bilgi daha eklemek istiyorum:

1944 yılında IMF ile birlikte Dünya Bankası da kurulur ve Bankaya üyelik IMF'ye üyeliğe bağlı kılınır. Dünya Bankası kredi verdiği ülkelerin toprak mülkiyetine ilişkin yasal düzenlemelerinin yapılmasına destek sağlar. IMF ile olan görev paylaşımına göre Dünya Bankası ekonomik reformları, IMF ise yapısal reformları destekler.

Dünya Bankasının ülkelerle yaptığı anlaşmalardaki yaptırımcılığında IMF, DTÖ, AB, OECD gibi odaklardan destek alarak ülkelerin politikalarına müdahale etmektedir.

Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan 2001 İlerleme Raporu'nda “sübvansiyonlar kaldırılmalı, AB'de olduğu gibi doğrudan gelir desteğine geçilmelidir” denmekte. Aynı raporda ve bir önceki yıla ait raporda yani 2000 yılı raporunda ise özelleştirmelerin hızla yapılması önerilmektedir.

Türkiye'de de 24 Ocak Kararları ile IMF ve Dünya Bankası marifetiyle ithal ikameci politikalarda serbest piyasaya dönüş yapılmış ve diğer sektörler gibi tarımın da serbest piyasa içine alınması sağlanmış. Bunu sağlayabilmek için de (Et Balık Kurumu, Süt Endüstrisi Kurumu ve Yem Sanayisi gibi Kamu İktisadi Teşebbüslerin özelleştirilmesi gerçekleştirilmiştir. Sonucunda 80 milyon olan hayvan sayımız 41 milyona geriledi ve hayvansal ürünlerde kendimize yetemez hale getirildik.

Avrupa Birliği'nde tarımsal üretim Ortak Tarım Politikası ile yürütülür. Şu anda varolan Ortak Tarım Politikası (CAP) tartışılmakta ve 2013 yılına kadar değiştirilmesi için müzakereleri sürmekte. Zira son zamanlarda yapılmış reformlar pazarın serbestleştirilmesi yönünde olmuştur.

Her ne kadar Avrupa Birliği üyesi değil aday da olsak Avrupa Birliği politikalarından doğrudan etkilenmemiz dolayısıyla, bu politikalar hakkında biraz özet bilgi vermek istiyorum.

CAP Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun gelişiminin ilk dönemlerinde 1960larda oluşturulmuş ve 1991de tek bir Avrupa pazarı oluşturulduğunda da en önemli politikası olarak mevcut kalmıştı.

CAP'ın amacı üye ülkelerin vatandaşlarının yeter miktarda gıda ürününe sahip olmasını, üreticilerin ise önceden belirlenmiş fiyatlar sayesinde topraklarından yeterli geliri elde etmesini garanti altına alma amacıyla oluşturulmuştu. Tahıl, süt, et ve şeker pazarını garanti altına alıyordu. Hayvan yemi, sebze ve meyve programının kapsamı dışıydı.

1992 yılında bir takım reformlar gerçekleştiriliyor. Ve bu reformlar 1995 yılında kurulan Dünya Ticaret Örgütü'nü oluşturan Uluslar arası ticaret anlaşmaları ile paralel gerçekleştirildi. DTÖ'nün kurulmasıyla bir bakıma sürekli sorun yaratan hukuki boşluk kapanır içerdiği çok taraflı anlaşmalarla hukuki yaptırım gücü olan bir üst kurum niteliği kazanır.

CAP Reformlarının amacı, ihtiyaç akçelerini ve stokları azaltmak ve AB'nin tarımını dünya pazarına açmaktır. Ardi ardına yapılan reform dalgaları altında gümrük tarifeleri, fiyat müdahaleleri ve ihracat destekleri yerini üreticilere **doğrudan gelir desteği'ne** bıraktı.

Ödemeler Avrupalı büyük üreticilerin para kaybetmeden daha yüksek düzeyde bedelle üretim yapmalarına olanak sağlayan sübvansiyon yerine geçmiştir. Bu da Avrupalı ihracatçıların diğer ülkelerdekilerle rekabetinde avantaj sağlamalarını sağlamıştır.

Türkiye'deki doğrudan gelir desteği uygulaması

Dünya Bankası tarafından ortaya atılan doğrudan gelir desteği uygulaması Türkiye'nin uyguladığı fiyat, girdi ve kredi desteğinin kamu maliyesi üzerinde çok büyük baskı yarattığı, bu desteklerin tarımda serbest piyasanın oluşmasını engellediği söylenerek 2000 yılında Resmi Gazetede yayınlanarak uygulamaya alınmıştır. Pilot uygulama ve 2007 yılına kadar yapılan uygulamalar tam bir kaos yaratmış ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu uygulama sonucunda ortaya çıkan bazı rakamsal veriler şu şekilde:

TR'nin tarıma toplam desteği GSMH'nin %1i kadar olması gerekirken binde 14'ünü veriyor.

2007 yılında üretici 9 milyar TL mazot harcaması yapmıştır. Bu mazotun ÖTV+KDV tutarı 5,14 milyardır.

Devlet tüm üreticilerin tamamına yaptığı destek tutarı ise 4,95 milyardır. Yani

1. devlet çiftçiyi değil çiftçi devleti desteklemektedir
2. üreticinin kredi borcu varken 2006 ve 2007 yılında doğrudan gelir desteğini zamanında alamadıklarından ve gecikmeden dolayı faiz de ödenmediğinden bankalara olan borçlarını hem gecikmeli hem de faizli bir şekilde ödeyerek zarara uğramışlardır
3. devlet üreticiye yaptığı desteği mazottan aldığı vergiler üzerinden gerçekleştirdiğinden; İlaç, gübre ve mazota gelen zamlar sonucu devletin aldığı vergi miktarı da yükseldiğinden gelen zamlar devletin işine gelmiştir. Yine üretici zararda...

IMF ve Dünya Bankası'nın dayatması ile uygulanan DGD'nin tarıma ciddi hiçbir katkısı olmadığı gibi, 13 milyar 134 milyon liralık kaynak da boşa gitti. Üstelik, bu kaynağın büyük bölümü de zengin çiftçiye gitti. Zira sahip olunan toprak miktarı üzerinden yapılan ödemeler büyük bir kısmı verimsiz, küçük ve parçalı arazilerden oluşan tarım işletmelerine sahip küçük çiftçinin destek almaması, yok edilmesi anlamına gelmektedir.

CAP, Avrupa'da tarımsal çıktıda önemli bir artış sağlamıştır. Aynı zamanda Avrupa'daki tarımsal yöntemlerin bir çoğunu büyük tarımsal alanlarda kullanılması temel olan fosil yakıt, tarımsal kimyasallar ve yeni formlarda hayvan yemi gibi dışsal girdiler içeren sanayi üretim yöntemlerine dönüştürmüştür.

Bu girdiler de gelişmiş ülkelerin ulusaşırı şirketleri tarafından üretilir ve pazarlanır.

Üretim girdilerini üreten ulusaşırı şirketler, doğayla dost olmayan, insan sağlığı için risk taşıyan bu endüstriyel üretim modelini "modern tarım"dır diyerek cilalamış, kamuoyu nezdinde şirin kılmışlardır. Ulusaşırı şirketler, karşıtlarını da; endüstriyel üretim modeli "modernliktir, ilerliciliktir" propagandası ile sadece yanıltmamış, hem etkisizleştirmiş hem de yedeğine almıştır.

Uluslararası şirketlerin bir başka propagandası da, “dünyada açlık vardır, endüstriyel üretim modeli yüksek verimliliği sağlıyor olması nedeniyle açlığa çözümdür,” şeklindedir.

Avrupa Birliği'nin gıda ve tarımdaki adaletsizliği körükleyen politikaları sadece Avrupa'da geçerli değildir. Komisyon geliştirmekte olan ülkeleri sadece “Health Check” (Gıda Kodeksi) belgesinde zikreder: “AB dünyadaki en büyük gıda ithalatçısıdır. Geliştirmekte olan ülkeler için de en büyük pazardır” Bununla, Avrupa Birliği Afrika'daki, Karayip ve Pasifik'teki yoksul bölgeler için cömert bir müşteri gibi göstermektedir kendini. Oysa ki, petrolü dışarıda tutarsak Avrupa'nın yaptığı ticaret Avrupa'nın ithalat ve ihracatının %1'ini oluşturmaktadır.

Geliştirmekte olan ülkeler, sözleşmeler ve anlaşmalar gereği reddetme ihtimalleri olmayan Ekonomik Ortaklık Anlaşmaları çerçevesinde altında Avrupa ürünleriyle dolup taşmaktadır.

CAP'ın yoksul ülkeler üzerindeki etkileri ihracat sübvansiyonları ve diğer formlardaki dumpinglerden kaynaklanmakta: Avrupa'dan özellikle buğday ve süt ürünleri gibi sübvansiyon edilen ürünlerin ihracatı ihraç eden ülkelerdeki iç pazarda fiyatları düşürür.

Türkiye'den örnek verecek olursak: TÜİK ve Sendika verilerine göre Türkiye'de süt üretimi 12 milyon litre. Tarım Bakanlığı'na göre ise 4 milyon litre. Türkiye'nin ihtiyacı ise 17 litre.

AB tarım bakanlığında kayıtlı çiftçiyi esas alarak 13 milyon litre sütü TR'ye satırım diyor. TR'de de süt desteksiz bir ürün olduğundan dışarıdan gelecek süt tüm iç üretimi dağıtacaktır.

Daha ince planlanmış bir sorun aslında geliştirmekte olan ülkelerdeki ihracatçıların Avrupa ve gelişmiş ülkelerdeki pazarlara satışı sırasında ortaya çıkmaktadır. Çünkü resmi ve ticari standartlar yoksul ülkelerdeki üreticilerin uyabileceği düzeyin çok üzerinde bulunmaktadır. Bu standartların bazıları süpermarketlerin batıl pazarlama arzularından kaynaklanırken diğerleri zengin ülkelerde makul olan gıda güvenliği ve hijyen kurallarından kaynaklanmaktadır. Ancak aşikar olan geliştirmekte olan ülkelerden bunları istemek imkansız istemektir.

DTÖ'ye dönecek olursak:

DTÖ'nün tarıma ilişkin yaptırımları sübvansiyonlarla sınırlı değildir. Ticaretin önündeki tüm engellerin kaldırılmasını ister ve kuralları uygulamayan ülkelere yaptırımlarda bulunur.

Örnek:

2 Kasım 2005 tarihinde TR pirinç ithalat politikası ABD tarafından DTÖ'ye şikayet edildi. İthalatın serbest bırakılması istendi. Oysa ki henüz üretici ürününün %40'ını bile satamamıştı. Sonuç olarak, günümüzde TR pirinçte ithalatçı konumuna getirilmiştir.